

Sekce mládeže a sekce rodiny Československé sociologické společnosti již po řadu let pořádají společné akce. Poslední z nich se uskutečnila ve dnech 13. až 16. března 1989 v Domě vědeckých pracovníků ČSAV v Alšovicích. Semináře se zúčastnili nejen vědecktí pracovníci z oblasti sociologie, psychologie a pedagogiky, kteří se ve své práci zabývají problematikou mládeže či rodiny, ale také celá řada představitelů společenské praxe – zástupci decizní sféry, pracovníci manželských a předmanželských poraden, pedagogických poraden atd. Pořadatelé koncipovali celou akci tak, aby bylo možno věnovat co možná nejvíce času diskusi k jednotlivým tematickým okruhům. Většina účastníků této možnosti využila ke vzájemné konfrontaci svých názorů a poznatků. Seminář tak nabyl ryze pracovního a poněkud netradičního charakteru. Z tohoto důvodu nejsou také v této zprávě jmenovitě uváděny jednotlivé autorské příspěvky, ale pouze tematické okruhy v jejichž rámci jednání probíhalo.

První tematický okruh *Teoretické aspekty připravované koncepce rodinné politiky* byl věnován *Projektu koncepce rodinné politiky*, který zpracovává tým koordinovaný pražským pracovištěm Výzkumného ústavu sociálního rozvoje a práce. V tomto projektu jsou navrhovány nové přístupy k rodině s minimalizací přímých zásahů do jejího života a především diferencované formy rodinné politiky založené na principu „decentralizace“. Hlavní problémy současné rodiny plynou z její značné přetíženosti prakticky ve všech okruzích každodenního života, neboť rodina je nucena řešit celou řadu otázek, které původně do její kompetence nepatřily. Tato přetíženost, spolu s chronickým nedostatkem času, s kultem dítěte a současně i s nedoceněním partnerských vztahů atd., se negativně projevuje i ve sféře socializace, výchovy a kultury. Jejím důsledkem je potom mimo jiné i privatizace rodinného života – i když tato privatizace je do značné míry také záměrná. Je vlastně vyjádřením reakce na obtížné situace například v materiálních podmínkách života. Závěr, k němuž dospěla diskuse k tomuto tematickému okruhu, je zcela jednoznačný: řešení problémů spočívá jediné ve změně podmínek pro život rodiny.

V druhém tematickém okruhu, nazvaném *Praktická aplikace dosavadní rodinné politiky* vystoupili představitelé praxe, zástupci manželských a předmanželských poraden, pracovníci z oblasti pedagogicko-psychologického poradenství i pracovníci ze sféry sociální práce. Pro ty účastníky semináře, kteří se problematikou mládeže nebo rodiny zabývají především z teoretického hlediska, byla tato část velmi přínosná a zajímavá, i když se bohužel – zejména v některých ohledech – opět potvrdil nesoulad mezi teorií a praxí, například problémy spojené s povinnou desetiletou školní docházkou všech dětí.

Téma třetího okruhu bylo zaměřeno na *životní podmínky současné rodiny a mládeže*. Byly zde analyzovány především vztahy mezi rodiči a dětmi. Ve vzájemném porovnání mezigeneračních rodinných vztahů s mezigeneračními vztahy, které existují v rámci společenské makrostruktury, se jeví vztahy v rodině jako mnohem demokratičtější. V rámci tohoto okruhu byla také poskytnuta informace o výzkumu životních podmínek rodin s alespoň jedním dítětem ve věku do čtrnácti let. I k tomuto tematickému okruhu proběhla živá diskuse a zdá se, že právě téma intergeneračních vztahů by mohlo být nosným tématem pro kooperaci psychologů a sociologů v rámci výzkumu rodiny.

Teoretické a metodologické otázky problematiky rodiny a mládeže byly zařazeny do následujícího tematického bloku. Referující i diskutující se zaměřili zejména na problémy spojené s teoretickou reflexí rodiny, na dosavadní nedostatečnou propracovanost jednotlivých teoretických otázek, kdy jeden přístup k rodině se koncentroval především na analýzu individuálních změn v rámci rodinného života a druhý zdůrazňoval zejména institucionální funkce rodiny v celé společnosti. Je však zřejmé, že budoucí vývoj bude výsledkem jak přeměn individuálních, tak společenských. To je základ pro rozvíjení „nové“ teorie rodiny. Podobně kriticky byly hodnoceny také některé teoretické přístupy ke zkoumání mládeže, například otázky postavení mladých lidí v rámci procesu kontinuity a diskontinuity společenského vývoje.

Poslední den jednání byl věnován bloku *psychologických otázek socializace*. Socializační úloha rodiny nabývá s rozvojem technické civilizace stále na významu a rodina je v ní prakticky nezastupitelná. V procesu socializace se prostřednictvím interakce mezi rodiči a dětmi vytvářejí i psychosexuální role; femininní prvek v současné době dominuje jako nositel autority i výchovné péče.

Aktivní účast všech přítomných, ať již se jednalo o zástupce společenské praxe či o pracovníky z oblasti teorie, možnost vyjasnění názorů a stanovisek a široká diskuse ke všem tematickým celkům svědčí nejen o zajímavosti a aktuálnosti problematiky, k níž byl seminář zaměřen, ale také o nutnosti pořádat podobná setkání i v budoucnosti. Na této bázi lze totiž nejsnáze realizovat skutečnou interdisciplinaritu v poznání problematiky rodiny a mládeže, a nikoliv ji pouze proklamovat. Podobně lze také tímto způsobem

relativně nejsnadněji konfrontovat oblast teorie a praxe. Mimo jiné i pro tyto důvody by bylo vhodné na vytvořenou tradici společného pořádání takových akcí navázat i v budoucnosti. Je však nutné brát v úvahu velký zájem o semináře tohoto typu a umožnit účast co největšímu počtu zájemců jak z příbuzných vědních disciplín, tak i zástupců praxe.

Hana Navarová

Mezinárodní seminář o inteligenci

V rámci dvoustranné spolupráce katedry marxisticko-leninské sociologie Vysoké školy politické ÚV KSČ a Institutu sociologie Akademie společenských věd ÚV SED, Berlín proběhl v Brně ve dnech 22. 5.–25. 5. 1989 seminář k problematice sociální reprodukce a rozvoje sociálních funkcí inteligence v socialistické společnosti. Tento, v pořadí třetí seminář, k jehož jednání byli přizváni i pracovníci dalších společensko-vědních ústavů, si kladl za cíl na základě teoreticko-empirického poznání přispět k objasnění sociální reprodukce inteligence v současném období rozvoje socialistické společnosti.

Jednání otevřel I. Hálek (VŠP ÚV KSČ, Praha) příspěvkem na téma *Postavení a funkce socialistické inteligence v období sociálních změn*. V návaznosti na jednání předchozích seminářů zdůraznil, že dělnická třída nemůže plnit roli univerzální vedoucí síly společnosti ve všech oblastech jejího života a že subjektem kontinuálních technologických přeměn je vědeckotechnická inteligence, která zastává vedoucí úlohu v rozvoji výrobních sil společnosti. V této souvislosti upozornil na nutnost diferencovanější analýzy vnitřní struktury inteligence s přihlédnutím k pluralitě zájmů jednotlivých vrstev inteligence.

Pojem „sociální reprodukce“ inteligence analyzovala R. Winzerová (ASV ÚV SED), která poukázala na to, že sociální reprodukce nemůže být redukována pouze na sociálně třídní aspekt. Otázkou sociální reprodukce vysokoškolského studentstva se zabýval G. Bahtke (ASV ÚV SED). Prezentoval výsledky empirického výzkumu se snahou propojit zkoumání sociální struktury s otázkami osobnosti. Při této příležitosti upozornil na některé problémy určování sociálního původu. H. Höschel (ASV ÚV SED) ve svém vystoupení zdůraznil, že reprodukce inteligence je rozhodujícím faktorem sociálních vztahů, přičemž důraz kladl na rozvoj vědeckotechnické inteligence. Uvedl, že i v NDR jsou vyčerpány zdroje extenzivního rozvoje sociálně třídní struktury a že další růst inteligence je možný jen jako růst kvalitativní.

Ekonomický přístup v současné marxistické sociologii inteligence kritizoval M. Thomas (ASV ÚV SED). Hovořil o nutné vícedimenzionalitě při zkoumání inteligence a upozornil na skutečnost, že některé oblasti této problematiky byly lépe rozpracovány na půdě nemarxistické teorie. Ve svém vystoupení položil otázku: nakolik inteligence plní své specifické funkce. Na tento problém navázal D. Lužný (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha), který se zabýval některými souvislostmi intelektuálního mesianismu a mocenských aspirací inteligence.

Příspěvkem o *administrativní práci inteligence* poukázal J. Košta (Ústav filozofie a sociologie SAV, Bratislava) na některé důsledky realizace modelu byrokratické společnosti v ČSSR. Na empirickém materiálu analyzoval souvislost identifikace s prací, prestiže práce s mírou vykonávání administrativní práce inteligencí. Jasně se prokázala jak neúspěšnost boje proti byrokracii prostřednictvím byrokratických metod, tak skutečnost, že i inteligence je do značné míry zasažena administrativní prací.

Nutnost generační analýzy ve výzkumu inteligence nastínil A. Kabátek (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha), který se zabýval otázkou mládeže a vědeckotechnických inovací. Zamýšlel se nad inovační pasivitou mládeže, která souvisí s pocitem odcizení a nedostatečné seberealizace v procesu práce, v důsledku čehož se inovační potenciál mladé inteligence uplatňuje mimo sféru práce, a to převážně ve volnočasových aktivitách.

U. Markus (ASV ÚV SED) referoval o nezbytnosti větší *diferenciace v odměňování*. Na výsledcích výzkumů provedených v podnicích s flexibilní automatizací prokázal některé důsledky nivelizace, například větší atraktivnost životní dráhy dělníka před dráhou inženýra. J. Herzmann (Ústav pro výzkum veřejného mínění při FSÚ, Praha) ve svém příspěvku ukázal, do jaké míry se *nesprávné odměňování* odráží v názorech inteligence. Při této příležitosti upozornil na skutečnost, že pojem inteligence doposud nebyl uspokojivě operacionalizován. Některé poznatky o *materiálních podmínkách života inteligence* uvedl ve svém vystoupení M. Tuček (Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV, Praha). Na výsledcích